

Facultat de Filosofia i Lletres

Lliçó inaugural del curs 2014 - 2015

Carme Riera

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Editat per la Facultat de Filosofia i Lletres
de la Universitat Autònoma de Barcelona
08193 Bellaterra (Barcelona)

Imprès a Catalunya
Book Print Digital S.A.

LLIÇÓ INAUGURAL DEL CURS 2014 - 2015

PROFESSORS QUE ESCRIUEN, ESCRITORS QUE ENSENYEN

Permeteu-me que comenci d'una manera tan protocol·lària com imprescindible per tal de seguir amb un bon costum: el de donar les gràcies a la senyora degana, la professora Teresa Cabré, i al seu equip per fer-me l'honor, immerescut naturalment, de confiar-me la lliçó inaugural del curs 2014-2015.

Estic segura que a l'hora de decidir que fóra jo l'encarregada d'obrir aquest curs no han primat els meus mèrits acadèmics sinó, en tot cas, els docents. Això vol dir els anys passats a l'Autònoma, la qual cosa significa que sóc una de les persones més antigues, i per tant, més velles d'aquesta casa. Fa més de quaranta anys, quaranta-tres exactament, que, com ajudant del departament de Filologia Hispànica, vaig entrar a l'Autònoma. Tot just havia acabat la carrera feia un any i era professora no numerària, PNN com es deia aleshores, encarregada de curs a la Universitat de Barcelona, on el meu mestre, el professor José Manuel Blecua Teijeiro, el pare dels nostres José Manuel i Alberto, avui emèrits d'aquesta facultat, m'havia contractat. Vaig deixar la vella universitat de Barcelona per venir a la nova universitat Autònoma el curs remot 71-72 del segle XX.

Per la ruta Hô Chí Minh

El campus de Bellaterra era, en el seu conjunt, un descampat immens on el ciment anava guanyant terreny als matolls amb una gran celeritat. Com que en aquells temps estudiants i professors érem molt més pobres que avui, només alguns, ben pocs, arribaven en cotxe. Quasi tots empràvem el tren que ens deixava no com ara al campus mateix sinó a l'estació de Bellaterra des d'on, a les hores punta, uns autobusos et portaven fins a les facultats. Sovint, però, estudiants i professors, aleshores la immensa majoria quasi tan joves com els alumnes, agafàvem l'anomenada ruta Hô Chí Minh, un

senderol que pel mig del campus creuava el bosc, on, com succeeix al conte de la *Caputxeta Vermella*, et podies trobar amb un llop, amb dos o amb tres... Jo, almanco, em vaig topar un dia amb el llop exhibicionista, que repetia curs, perquè ja era el segon any que s'emboscava per poder mostrar a les noies les seves vergonyes ridícules. Vaig tenir, però, sort que no em sortís a l'aguait el llop violador, que també deien que hi havia.

Per evitar els llops de diversa casta, totes, estudiants i professores fèiem la ruta tan de pressa com podíem, amb el desig d'arribar el més aviat possible. Com a conseqüència d'haver accelerat força les passes, jo vaig estar a punt de parir el meu primer fill al campus de Bellaterra després d'una d'aquelles llargues i perilloses caminades per la Hô Chí Minh, camí de l'estació del tren.

No sé qui va batejar la ruta amb aquest nom, que avui la majoria segurament ignora. Per a nosaltres, estudiants i professors de l'època, era un nom estimat i admirat perquè l'emprava el poeta comunista que arribà a ser president de Vietnam. Hô Chí Minh significa en vietnamita "el que il·lumina" i nosaltres ens deixàvem il·luminar sovint per la llum vinguda de l'Orient, fóra la de la Xina de Mao o la del Vietnam de Hô Chí Minh. Cal esmentar que la guerra del Vietnam encara no havia acabat i tots els progressistes estàvem, està clar, a favor del Vietnam i en contra dels Estats Units.

El nom de la ruta s'esqueia, doncs, amb l'esperit de la nova universitat, aferrissadament d'esquerres, encara que l'esquerranisme o el comunisme abrandaíssim d'alguns dels més militants fou un esquerranisme o un comunisme de saló, fruit de la llarga dictadura franquista que des dels primers setanta havia començat a fer aigües.

Una universitat nova

Als professors més grans, els doctors Riquer, Molas, Calsamiglia, la nova universitat els recordava l'Autònoma de l'època de la República, amb el model de la qual tractaren d'establir nexes. Per als més joves, en canvi, suposava la possibilitat d'importar costums i maneres de fer dels campus nord-americans, aquells que s'aixecaren precisament contra la guerra del

---

Vietnam, divulgaren arreu l'estètica de les flors tot proclamant que fer l'amor i no la guerra era bastant més agradable, profitós i civilitzat.

Potser vostès, arran de les meves paraules, pensaran que aquella Autònoma, que jo evoco entre les boires de la memòria, era una universitat *hippy*, una mica disbauxada, massa progre i força polititzada. Progre i polititzada ho era, no els ho negaré, però de disbauxada, res de res. Tant professors com alumnes teníem unes ganes enormes de treballar, d'aprendre, de conèixer, de criticar, de canviar el sistema. Les classes no es feien només a les aules, com a les universitats angleses, sovint continuaven als despatxos, al tren, davant un cafè quan s'obrí el bar o tot passejant. Uns costums que s'havien iniciat a Sant Cugat els dos anys previs al desembarcament a Bellaterra. Jo ho vaig poder presenciar i de vegades en vaig gaudir perquè en realitat vaig iniciar la meva relació amb l'Autònoma a Sant Cugat, amb un seminari que el professor que em va aconsellar que deixés la vella universitat de Barcelona per anar a la nova universitat de Bellaterra em féu donar sense cap tipus de contracte i, per descomptat, *gratis et amore*.

Les passejades pel claustre del monestir, les anades amunt i avall discutint allò que havia quedat penjat i que el doctor Joaquim Molas evocava en la seva lliçó inaugural del curs 2011-2012, tot recordant que li feien pensar en els vells col·legis d'Oxford, implicaven, igual que les copes al voltant de la taula del *Mesón* de Sant Cugat, on Gabriel Ferrater pontificava després de les seves classes, una relació entre estudiants i professors ben diferent a la que s'establia a la universitat espanyola tradicional. Tot i que en aquesta hi havia alguna excepció, com la del professor Blecuà pare –així l'anomenàvem per distingir-lo dels Blecuas fills– que, si eres bon alumne i et veia interessat pels llibres i la literatura, et convidava a casa per mostrar-te la seva biblioteca esplèndida. En el meu cas, hi hagué també un altre professor amb qui vaig establir una relació diferent: el doctor Lledó, les classes del qual, tot i no estar-hi matriculada –ell ensenyava filosofia i jo estudiava literatura– vaig freqüentar perquè eren magnífiques i sovint les acabàvem fent un cafè a l'orxateria *La Valenciana*.

Però tret d'aquests dos personatges extraordinaris, dos veritables mestres, els professors de la universitat franquista, potser amb alguna altra excepció, no establien gaire relació amb els estudiants ni dintre ni fora de les aules. A l'Autònoma, en canvi, la relació professors-alumnes era fluïda i amical. Alguns dels integrants d'aquelles primeres promocions excel·lents de la Facultat de Lletres, molts dels quals s'han fet un nom força destacat en les seves professions –penso, només a tall d'exemple, en el director de teatre, Lluís Pascual, l'actriu Rosa Novell o l'editor i mestre d'editors Jaume Vallcorba– són fruit d'aquella manera d'exercir la docència. Precisament, Jaume Vallcorba, que malauradament ens ha deixat aquest estiu donant-nos una altra lliçó de dignitat amb la manera d'encarar la mort, solia destacar sovint el que va significar per ell el pas per aquella universitat diferent. Així ho feia a una entrevista que poden consultar a internet:

En aquella primera Universitat Autònoma hi havia poc més de cent estudiants. I teníem un claustre de professors excepcional. Moltes de les classes continuaven al bar El Mesón, davant del monestir de Sant Cugat, que era la seu de la UAB. Al bar, mentre prenia cervesa abans de dinar, Ferrater anava xerrant: la millor classe sobre Baudelaire l'he sentit d'ell allà. Era una vida universitària en què tothom tenia temps de perdre el temps, de divagar, que és l'única manera d'aprendre coses.

L'Autònoma ha evolucionat molt des d'aleshores i amb ella la Facultat de Lletres. El centenar d'alumnes d'aquells primers cursos és una xifra ridícula si la comparem amb l'actual i els mètodes peripatètics o “barístics” d'aquella època ja no són tampoc els d'ara. No vull entrar, crec que no seria cortès ni escaient, a analitzar la degeneració de certs principis fundacionals de l'Autònoma ni tan sols insistir en què el pitjor que li ha passat a la universitat, al meu entendre, ha estat la imposició del Pla Bolonya. Però sí que voldria dir-los –l'edat m'ho permet– que sento per aquella Autònoma alguna cosa més que nostàlgia. Quan la comparo amb l'actual, sento impotència i desencís. Planyo molt que les circumstàncies, els canvis socials i d'altres excuses no ens hagin permès continuar amb aquell mestratge.

Una professora que escriu

Malgrat tot, però, els he de dir que m'ho he passat molt bé fent classes, que encara m'ho passo bé. Contràriament al que assegurava Pere Calders, quan deia que el millor que li podia succeir a un escriptor era despatxar sabates el matí i escriure a la tarda, per a mi traficar constantment amb literatura, tant al matí com a la tarda, i sovint també a la nit, és un privilegi extraordinari.

És cert que arreu del món, no només al nostre país, la majoria d'escriptors són o han estat professors –Coetzee, Banville, Donna Leon, Vargas Llosa– o periodistes i que ho solen ser, professors o periodistes, per obligació, no per vocació. En el meu cas no és així. No sé si sóc professora abans que escriptora, però sí que sé que sóc professora i quan em pregunten quina professió tinc, no ho dubto mai. Contesto sempre que em dedico a l'ensenyament i els asseguro que reivindico que exerceixo a la Universitat Autònoma de Barcelona i no a la Universitat de Barcelona. Quan algú cita el lloc on treballo de manera errònia, m'empipo força.

Viure constantment entre textos, viure dels textos, passar les vint-i-quatre hores del dia entre literatura –perquè sovint també els meus somnis en van plens– és un dels luxes màxims que m'ha atorgat l'existència. Tal vegada vostès suposaran que són sobretot els aspectes professorals, vull dir tot allò que aprenem dels textos que expliquem a classe, el tracte sovintejat amb els llibres de classe, això és amb els clàssics, les consultes bibliogràfiques, etc., etc., el que ha influït a les meves obres, les ha enriquides, ha fet possible que conegués més a fons la retòrica i la poètica i aprofités les influències dels bons autors, alguns dels quals d'altra manera probablement hauria ignorat o al manco no hauria conegut tan a fons. És cert i segur.

Sense conèixer bé la novel·la bizantina o l'anomenada novel·la cortesana, la trama de *Dins el darrer blau* hauria estat diferent. Sense haver aprofundit en Petrarca, fonamental per entendre la poesia espanyola del Segle d'Or, *Una primavera per a Domenico Guarini* segurament no existiria. Sense haver estudiat la tècnica del fulletó romàntic i la tipologia dels seus herois

no hagués escrit *Cap al cel obert*. Sense els anys passats a l'Autònoma, la meua novel·la negra i de campus, *Natura quasi morta* hagués tingut uns protagonistes ben diferents i un marc i una trama distinta.

Però també els confessaré que sovint a les classes, a l'hora d'interpretar textos, a l'hora de valorar-los i sobretot de fer avinent el seu interès, per tal que siguin més assequibles i entenedors, a l'hora de contagiar el meu entusiasme per tal o qual autor, el punt de vista d'escriptora m'ha ajudat força.

Mai no he entès una classe de literatura sense tenir en compte aquest entusiasme, primordial a l'hora d'ajudar a establir la connexió entre els textos i els lectors. Assegurava el concunyat de García Lorca, José Fernández Montesinos, expert en Galdós –que també fou professor d'aquesta casa tot just tornar del seu exili americà–, que ensenyar literatura va més enllà d'ensenyar literatura, és ensenyar –en el sentit de mostrar, fer palesa– una visió del món. I és cert, però per tal de copsar-la, per tal de copsar la visió del món que ens ofereix *La regenta* o *Mirall trencat*, posem per cas, és imprescindible, de bon començament conèixer bé el text. Del text, dels textos, en primer lloc, i de la seva recepció i interpretació sorgeix la història de la literatura.

Coincideixo amb José Manuel Blecua quan en la seva lliçó d'inauguració de curs 2010-2011 citava el magnífic assaig del professor Lledó titulat *El silencio de la escritura* on podem llegir:

Tal vez sea Roberto de Melun en el siglo XII quien, a propósito de la interpretación del texto sagrado, sostiene la primacía del texto frente a las glosas que le acompañan y que, frecuentemente, no tienen importancia alguna para la interpretación justa. Era, pues, el *texto mismo*, la textura que lo conforma, los hilos de su trama lo que realmente había que estudiar. Relacionado con *texo* (“tejer”, “trenzar”, “entrelazar”, hacer”) *textum* significa tejido, urdimbre de distintos hilos que constituyen una unidad. La tradición de la crítica textual sobre el texto bíblico, sobre un modelo sagrado cuyos hilos había que analizar con esmero, sirvió, tal vez, para sacralizar una forma de aprendizaje, de dogmática pedagógica, que se ha popularizado, por cierto, bajo la forma de libro de *texto* y en el que paradójicamente, no

---

se trata de seguir el entramado que lo forja ni analizar su textura, cuanto de aceptar su tejido como un compacto bloque de información.

És doncs pel text –pel seu teixit, pels fils amb els quals ha estat fet, pel seu entramat– per on cal començar i això evidentment només es pot fer llegint. Només la lectura dels textos ens pot proporcionar la seva textura.

En la lliçó magistral d'inauguració del curs 2011-2012, el doctor Joaquim Molas repetia que per definició “la història de la literatura és la història del diàleg entre autors i lectors”. I, en conseqüència, un aspecte fonamental de l'ensenyament de la meua assignatura és intentar contagiar, en primer lloc, la fascinació produïda per la lectura d'un seguit de textos claus en els quals es basa la història de la literatura, matèria de les meves classes. En segon lloc, consisteix en organitzar tots aquests textos en una seqüència històrica, vinculant-los a una època determinada, relacionant-los amb els moviments literaris i artístics, etc., etc., La literatura és, això sembla clar, un continuïum.

És precisament en aquest primer estadi que ens ocupem de l'anàlisi textual, de la connexió directa autor/a-lector/a mitjançant el text, on crec que la meua experiència com a escriptora m'ha ajudat més. Conèixer bé els ets i uts de l'ofici, saber com funcionen per pròpia experiència els mecanismes de la creació, per quins motius de vegades s'empra seda, d'altres cotó o estam, m'ha servit, em penso, per entendre millor com han estat teixits els textos i, en conseqüència, poder transmetre també d'una manera més entenedora la matèria. A tall d'informació, esmentaré alguns exemples que el meu punt de vista de creadora m'ha permès d'interpretar millor i em referiré a *El Quixot*.

El Quixot com exemple

És Miguel de Cervantes, entre tots els clàssic de la literatura occidental, un dels més grans, influents i significatius i el primer com a novel·lista. No entraré aquí en la classicitat del gènere novel·la, però sí que em refermaré en què Cervantes sobrepassa els límits de ser el gran clàssic de la literatura nacional en llengua castellana per esdevenir un clàssic universal. Fa uns anys, el 2002, arran de la commemoració propera del quatre-cents

aniversari de la primera edició de *El Quixot*, el Club Noruec de Bibliòfils va donar a conèixer una enquesta en la qual demanava als cent autors més importants del planeta, quin era el llibre que consideraven més rellevant de tots els temps. Doncs bé, el llibre més votat fou *El Quixot*. Va superar obres de tant prestigi como *L'Odissea*, *Hamlet*, *Guerra i Pau*, *La muntanya màgica* o *Ulisses*, tal vegada perquè de cap altre llibre els escriptors d'arreu del món hem pogut aprendre tantes coses. El text cervantí, entre molts mèrits, té també el de ser una novel·la que ens mostra com s'escriuen novel·les. Ens ofereix un taller obert en el qual no se'ns amaga cap truc.

A banda, per nosaltres els catalans, i més concretament pels barcelonins, la Segona Part d'*El Quixot*, de l'edició de la qual, precisament el 2015, es compliran quatre-cents anys –no sé, però, si el desinterès generalitzat per la cultura oblidarà celebrar-ne l'efemèride– és força propera. L'obra de Cervantes, la més traduïda després de la *Bíblia*, converteix Barcelona en ciutat literària i per primera vegada difon aquesta imatge arreu.

Doncs bé, explicant a classe *El Quixot*, vaig adonar-me d'un seguit d'aspectes que els crítics, els erudits o els historiadors de la literatura enfoquen en general sense tenir en compte que els mecanismes de la creació comporten una situació específica que afecta els autors a l'hora d'escriure, s'anomenin Cervantes o Pere Punyetes, siguin de primera, de segona o de tercera categoria, tant se val. Per exemple, com és el procés de l'escriptura? Què passa o què ens passa mentre escrivim? Escrivim d'una manera sistemàtica amb un horari fix cada dia, sense molèsties ni interrupcions en un estudi per nosaltres sols, o escrivim de manera discontinua, amb penes i treballs, entrebancs i preocupacions, com sembla que hagué de fer Cervantes, la qual cosa explicaria i disculparia, és clar, els oblits, interrupcions, canvis, sutures de la Primera Part d'*El Quixot* que tant han preocupat als cervantistes? Escrivim amb un pla clar, amb un esquema previ que anirem desenvolupant? O, per contra, només amb una idea inicial que sol canviar mentre anem avançant i els canvis sobre allò previst són fruit d'experiències personals o de lectures, com sembla que li passà a Cervantes? Segons

Geoffrey Stagg, el nostre autor va llegir la *Philosophía Antigua Poética* d'Alonso López Pinciano mentre estava component *El Quixot* i, seguint les seves directrius que aconsellen la varietat i la inclusió d'episodis unitaris diferents als de la narració principal, va integrar les històries intercalades. Jo crec, malgrat que el va llegir, que no necessità la influència del Pinciano per adonar-se que la història de l'*hidalgo* i l'escuder podria fer-se pesada als lectors i per això va decidir interpolar les narracions que tanmateix tenia escrites i no sabia com publicar. D'aquesta manera aprofitava uns materials que guardava al calaix –*La història del cautivo*, amb la menció a Felip II, així ens ho demostra– i sortia d'un impàs. Perquè, quins són els desencadenants dels mecanismes de la creació literària? Quines les dificultats principals amb les quals es troben, ens trobem els escriptors mentre estem escrivint? És més fàcil començar una novel·la que acabar-la?

Totes aquestes qüestions són intrínseques al fet d'escriure i algunes fonamentals pel teixit textual de l'obra que s'està gestant. Per això, estic convençuda que Cervantes plantejà de bon començament *El Quixot* com una narració curta que hauria hagut d'integrar a *Les novel·les exemplars* nascuda, crec, com la cara o la creu del *Licenciado Vidriera*, un altre boig, tant o més boig que don Quixot. Aviat s'adonà que en el relat sobre l'*hidalgo* hi havia d'entrada uns materials que li permetien allargar la història, tal com ho va fer, amb una segona sortida. Alguns crítics, però, no ho creuen així. Menéndez Pidal, per exemple, considerava que des de bon començament Cervantes s'havia plantejat escriure un text llarg, cosa que em sembla inversemblant. Per contra, Stagg va demostrar, de manera per a mi definitiva i tenint força en compte els mecanismes de la creació, que els cinc primers capítols de la primera part formaven part d'un relat breu. Jo també considero que els capítols de la primera sortida s'organitzen d'una manera unitària com una història curta, sense repeticions, que són fruit de les posteriors correccions de l'autor quan se n'adona dels rèdits que pot treure si allarga el relat. Penso, per exemple, que en la primera versió és tapia la biblioteca però no hi ha escrutini de llibres, massa exhaustiu per formar

part d'un text curt, ni cremadissa, però en allargar el text coexisteixen les dues opcions, els llibres cremats i la biblioteca murada i buida. L'escrutini dels llibres és prou significatiu de les filies i fòbies literàries de Cervantes. De vegades, els creadors emprem les possibilitats que ens ofereixen les ficcions per poder-les-hi encabir i el nostre autor troba un lloc idoni per mostrar quins són els seus gustos literaris i esmenta els llibres apareguts fins el 1591. Però, per què només fins aquesta data? Doncs perquè escriu l'episodi de l'escrutini aquest mateix any i en encabir-lo dins la Primera Part d'*El Quixot* no li preocupa actualitzar-lo amb noves lectures. Només, crec jo, hi ha una mínima actualització: en mencionar *Las lágrimas de Ángélica* (1586) de Barahona de Soto, adonant-se que aquest morí el 1595, posa les referències a l'autor en passat. Tot i que altres cervantistes consideren que el nostre autor va escriure els primers divuit capítols com un text unitari i seguit, em sembla que la sortida i el retorn a l'innominat lloc, l'aldea de la Manxa, forma una unitat distinta de la resta. A més, la bogeria del protagonista de la primera sortida és diferent del de la segona. Ho és també la font principal en la qual s'inspira de bon començament l'autor: *El entremés de los romances*, com ja va constatar Menéndez Pidal, que sosté que Cervantes va emprendre la història de l'*hidalgo* lector el 1591 perquè en aquesta data surt també *Flor de varios romances nuevos*, on s'inclouen els romanços que fa servir el nostre autor de bon començament. Però encara hi ha un altre aspecte per a mi definitiu: Cervantes s'adona que dos protagonistes li aniran molt millor per continuar el relat. Un de sol s'esqueia només per una novel·la de poques planes i la seva n'arribarà a tenir més de sis-cents, per això podríem dir que irònicament accepta ell mateix els consells que el *ventero* li dóna a don Quixot, segurament també afegits *a posteriori* per unir millor la primera sortida amb la segona.

Malgrat tot el que he esmentat, des del meu punt de vista, el començament d'*El Quixot* no li va plantejar a Cervantes, que encara no era gens conegut, els problemes i mals de cap que li va proporcionar, quan ja ho era força, acabar la tercera sortida, això és, la Segona Part.

Quan estàs acabant un llibre tots els editors, en el meu cas l'editora –l'eficient i encantadora Pilar Beltran, també ex alumna d'aquesta casa– no fan més que donar-te presses. Ja sabem que els llibres per part dels escriptors mai no s'acaben, s'abandonen. En el procés d'escriptura de la Segona Part d'*El Quixot* aquestes presses expliquen alguns punts fonamentals de la novel·la en les quals de seguida em detindré. Però abans permeteu-me que us recordi que entre l'edició de la primera part, apareguda el 1605, i la segona, que sortirà el 1615, han passat deu anys. Durant deu anys els lectors, als qui tant havia agradat el llibre i que tantes rialles havien fet amb les facècies del cavaller i el seu escuder i encara de manera més especial Francisco de Robles –l'editor i llibreter, al qual *El Quixot* li havia donat bons guanys– esperaven amb candeletes la continuació. Per què aleshores Cervantes tarda tant de temps en publicar-la? Jo crec que per un motiu fonamental, comú a tots els escriptors: perquè té por. L'èxit de la primera part el manté garratibat. L'èxit és perillós i fins i tot pot arribar a ser perjudicial, però està clar que és molt pitjor no tenir-ne.

Miguel de Cervantes, com qualsevol escriptor té dubtes sobre si la segona part serà tan ben rebuda com la primera i escriure li fa basarda, però també, com qualsevol escriptor, decideix aprofitar la bona rauxa. Atès que ha aconseguit un públic ja no li és difícil publicar, i en lloc de continuar la seva novel·la més famosa, decideix donar a la impremta allò que ja té acabat i que tal vegada no hagués pogut publicar mai sense la bona acollida d'*El Quixot*, em refereixo a *Las novelas ejemplares*, aparegudes el 1613, i a *Las ocho comedias y ocho entremeses nuevos*, el 1615. Precisament al pròleg de *Les novel·les exemplars*, Cervantes anuncia que aviat sortirà la segona part d'*El Quixot* “primero verás, y con brevedad dilatadas, las hazañas de don Quijote y donaires de Sancho Panza”, però encara hauran de passar dos anys perquè l'obra arribi als lectors.

Ara els demano una petita excursió retrospectiva, els demano que ens traslladem a l'estiu de 1614, ha fet tot just 400 anys, quan Cervantes està acabant la segona part d'*El Quixot* amb tota la pressa del món, perquè

Robles, s'ha posat insuportablement pesat ja que un altre fet d'importància capital s'ha produït fa no-res: l'aparició a Tarragona el 4 de juliol de 1614 d'*El Quixot* de Fernández de Avellaneda. Podem imaginar perfectament l'ensurt de Cervantes en rebre la notícia, la seva ràbia i alhora la necessitat de buscar-ne immediatament un exemplar. No sabem quan el va poder llegir però jo diria que de seguida. El que més li podia interessar aquell estiu de 1614 era conèixer què explicava l'autor de Tordesillas, si el llibre era bo, millor que el que ell estava escrivint, si invalidava part del que fins ara havia escrit, si li caldria reescriure el seu manuscrit i fins a quin punt. I com acolliria el públic el text d'Avellaneda? I què passaria amb el seu per més que fóra l'autèntic? Potser el públic es mostraria cansat de tant Quixot, fóra fals o autèntic. Per això, jo crec –contràriament a alguns especialistes que consideren que va llegir el llibre la tardor de 1614– que ho va fer els darrers dies de juliol o els primers d'agost. I gairebé m'hi jugo la mà dreta, la que em permet escriure, que Robles, a partir de la publicació d'*El Quixot* d'Avellaneda empaita Cervantes dia i nit per tal que acabi de seguida, amb el cantet que, si no surt la continuació autèntica, aviat l'apòcrifa els guanyarà terreny i el que és pitjor, se'n durà els guanys, encara que després l'edició de la Segona Part es retarda, al meu entendre inexplicablement, fins l'octubre de 1615, tot i que el privilegi és de març del mateix any.

Cervantes, en acabar de llegir el text d'Avellaneda, s'adona, crec, que li cal modificar l'itinerari del Quixot, per això, perquè al text d'Avellaneda el fals Quixot va a Saragossa, decideix que el seu Quixot veritable marxi cap un altre indret. I què passa aleshores? Passa, tots ho sabem, que don Quixot i Sanxo s'encaminen cap a Barcelona. De seguida que al capítol cinquanta-nou coneixen l'existència del llibre, el cavaller ho té clar: “Por el mismo caso no pondré los pies en Zaragoza y así sacaré a la plaza del mundo las mentiras del historiador moderno”. Els estudiosos i erudits han donat raó de l'elecció del fet: un altre antic alumne d'aquesta casa, l'avui catedràtic de la Pompeu Fabra, José María Micó, ha recordat que tant Boiardo com Ariosto, lectura predilecta de Cervantes, mencionen la platja de Barcelona. Però jo

crec que no són aquests antecedents el que porten a Cervantes a escollir Barcelona. Ni tan sols, com apunta Martí de Riquer, que Cervantes passés per la nostra ciutat el 1610 per tal d'entrevistar-se amb el comte de Lemos que, camí de Nàpols, d'on ha estat nomenat virrei, fa escala a Barcelona i pidolar-li un lloc entre el seu seguici. No, al meu entendre, les coses no van anar exactament així sinó d'una altra manera.

Els demano de retornar a la nostra excursió retrospectiva, o si els és més fàcil, imaginar-nos Cervantes l'estiu de 1614, un estiu molt calorós, per cert, obsessionat en acabar el seu llibre a qualsevol preu, enfurismat amb el fastigós Avellaneda que li ha fet canviar els plans quan ja és a les acaballes de la història. Fa només un moment Cervantes ha deixat d'escriure. Ho sabem perquè l'espium pel forat del pany, o per virtut virtual hem entrat directament a la cambra on treballa, sense que ell ens pugui veure, naturalment. El tenim al davant, abstret, capficat, assegut darrera de la taula on reposen els fulls. Tot ell compon la figura del malenconiós, com en algun cop es descrigué: “con el papel delante, la pluma en la oreja, el codo en el bufete y la mano en la mejilla, pensando lo que diría”. Cervantes ja és vell, a banda de diverses ferides de guerra i mala salut, té problemes econòmics i familiars. Li pesen els seixanta-set anys, una edat que, en aquells temps més que no ara, és força avançada, una edat procliu a esmerçar records, a buscar, per nodrir un avui poc atractiu amb el passat juvenívol, aquells fets de la vida que l'ompliren de desitjos i d'esperances.

I aleshores Miguel de Cervantes, abatut, malenconiós, acalorat, es passa un *lenzuolo* pel front per eixugar les gotes de suor que li cauen –ho acabem de veure mentre ens retirem discretament de la cambra–, tot intentant de redreçar el rumb de la seva novel·la, intenta continuar-la amb menys esforç, i per això pensa en Barcelona. Podríem creure que la nostra ciutat funciona en aquells moments per a Cervantes com un conjur o, si m'ho permeten, gairebé com un mandala. Així Barcelona es converteix en una mena de comodí que li serveix per a organitzar almenys un seguit de capítols sense esforç, perquè és més fàcil recordar que imaginar. L'eina que ara Cervantes

empra és la seva memòria i no la seva imaginació. Memòria, en primer lloc, dels seus propis textos. No oblidem que els capítols catalans estan teixits sobre materials que ja ha emprat a *La Galatea*, com són el bandolerisme i els atacs corsaris. Tots dos nuclis fonamentals després en la segona part d'*El Quixot* generen al seu torn en paral·lel la història de Claudia Jerónima i la més extensa d'Ana Félix i ens ofereixen les dosis d'aventures reals necessàries perquè el cavaller es converteixi, sobrepassat pels esdeveniments, en un simple espectador. Cervantes amplifica, doncs, el que ja havia tractat a *La Galatea* i que reprèn a *Las dos doncellas* també en paral·lel.

Com sovint fem tots els que escrivim quan l'anomenada inspiració ens envia a passeig o tenim força pressa per acabar un llibre, Cervantes traça el pla dels capítols barcelonins en bona mesura, a partir d'obres anteriors, fins i tot el famós elogi té un antecedent a la novel·la exemplar que acabo d'esmentar, però també és cert, i així ho considera Aurora Egido, que el seu afecte per Catalunya i per Barcelona ha evolucionat. A més, malgrat que en terres catalanes don Quixot i Sanxo es topen amb el primer mort real, la violència minva sobretot si recordem la cruesa amb què apareix als episodis de *La Galatea* i de *Las dos doncellas* succeïts a Catalunya. Però, quin és el motiu d'aquesta evolució? Jo crec, o al manco la meua intuïció d'escriptora així m'ho fa suposar, que Cervantes empra el 1614 els records llunyans de la Catalunya i la Barcelona que va conèixer en la seva joventut i els evoca amb una forta melangia i això fa que la pàtina del temps ho suavitzi i amoreixi tot. I d'això dedueixo que Cervantes no va a Barcelona el 1610, com vol Riquer, sinó molt abans. El mateix Riquer esmenta la possibilitat, com molts dels biògrafs de Cervantes, que passi per Catalunya el 1569 rumb a Itàlia, com a fugitiu després de ser condemnat per l'enfrontament amb Sigura, però considera que la necessitat de marxar com més aviat millor li impedí de fer gaire estada entre nosaltres i, en conseqüència, conèixer bé la ciutat. I crec que té raó. Per això, jo proposo la hipòtesi d'una altra possible estada barcelonina de Cervantes el 1571. Tant si acceptem que Cervantes va ser a Roma, perquè allí no podia ser extraditat ni castigat,

com si va pretendre anar-hi a estudiar, com assenyala Bailón, o simplement es va dirigir a la Ciutat Eterna amb l'ànim d'ampliar horitzons i fer el cap viu, la seva pista es perd. Entre el desembre de 1569, data de la informació de neteja de sang en la qual se'ns diu que és a la Cort Romana, i l'octubre de 1571 en la qual el trobem combatent a Lepanto, no sabem res d'ell. Els cervantistes suposen que passa tot l'any 1570 i part del 71 a Itàlia, i no és fins al gener del 72 quan el seu nom apareix a les llistes de soldats de l'exèrcit de Felip II, com esmenta Canavaggio. Crec que cal considerar, no obstant això, la possibilitat que tornés a Espanya a finals de 1570 o principis del 71. En obtenir el seu pare el 1569, a petició de Miguel, un certificat en què es provava que la seva família era tinguda per *hidalga*, podia tornar sense por que li tallessin una mà, ja que els *hidalgos*, per llei, estaven exempts de ser sotmesos a turment. Podia anar, això sí, a la presó, però tal eventualitat no devia ser un impediment greu, ja que no l'obstaculitza embarcar-se per tornar el 1575, abans que hagin passat deu anys, data límit del seu desterrament. Per això, potser, caldria considerar que Cervantes no s'enrola a Itàlia, com sol afirmar-se, sinó a Espanya i, en aquest cas, passa per Barcelona, amb el seu germà Rodrigo, amb les tropes que havien de combatre a Lepanto i que, comandades per Joan d'Àustria, van embarcar a Barcelona. Consta documentalment que va ser arcabusser de la companyia de Diego de Urbina, del Terç del català Miquel de Montcada. I sabem que aquest Terç, després de combatre contra els moriscos de les Alpujarras, es va recompondre a Barcelona, d'on va salpar l'onze de juliol de 1571. Això explicaria que el dia de Sant Joan de 1571 –la festa a què al·ludirà després a *El Quixot*– estigués a Barcelona i, així mateix, es trobés ja a la Ciutat Comtal el dia setze del mateix mes, quan don Joan d'Àustria va ser rebut per les autoritats locals, tal com consta en el *Dietari del Antich Consell Barceloní*:

En aquest dia tenint havis los magnífichs consellers com lo excellentissim don Joan de Austria germa del senyor rey venia en la present Ciutat ordenaren que dos promens acompanyats de una possta anassen a visitar lo alla hont lo trobarian per lo cami y li fessin saber la alegria la Ciutat te da sa venguda y per saber dell a quina hora volia entrar y mes ordenaren

que fossen aparellades XXIII antorxes si era vespre y mes feren convidar los Cavallers y Ciutedans y consols de mar, e axi applegats en lo pati de la present casa apres que saberen per la posta la qual havien ramesa los embaxadors la hora de la entrada, agraduats pertiren de la present casa a cavall y tiraren un poch mes enlla de la creu Cuberta, e de aqui quant descobriren lo dit señor don Joan se appegaren envers ell, e a cavall li feren lo aca(ta)ment y recibiment degut lo qual fet lo conseller en cap se posa a la sua squerra e lo virrei que ab ell venia porque li era aixit bontros enlla se posa a la dreta dell y així sen vingueren, e entrant per lo portal de sanct Anthoni destiraren unas pessas de artilleria las quals per orde dits consellers estaven alli aparelladas, e respongueren les del rey de la drassana y apres quan fonch devant la drassana tornaren a tirar les del rey y tota la artilleria de la Ciutat respongué, e axí li feren bona salva, e lo acompanyaren fins a la posada sua, la qual lo dit virrey li tenia aparellada en lo carrer Ampla en casa del almirant de Napols, e de aqui dits consellers sens entrar en la dita posada apres de ser despedits de ells sen vingueren en la present casa y de aqui se desaplegaren.

Si he portat a col·lació aquest fragment és perquè es tracta de la descripció d'una entrada reial, que Cervantes parodia a l'entrada de don Quixot a Barcelona, com ja va veure amb encert Anthony Close. A l'entrada de Joan d'Àustria, seguirà pocs dies després, el 25 de juny, la dels seus nebots, els arxiducs d'Àustria Rodolf i Ernest, als quals el seu oncle portarà a visitar la galera reial per complimentar-los. Potser parodiant també aquest fet, va voler Cervantes que don Quixot s'embarqués també en la capitana, en el capítol LXIII de la Segona Part.

El juny de 1571 Barcelona rebé amb els braços oberts l'allau de soldadesca i es posà guapíssima per tal que l'entrada reial del glamurós don Joan d'Àustria, tan venerat pel soldat Miguel de Cervantes, estigués a l'altura del fill bastard, però fill predilecte, segons deien, de l'emperador Carles V. Sembla per testimonis d'època que aquells darrers dies de juny la ciutat era dominada, com ara passa amb la turistada, per la soldadesca que s'ho passà d'allò millor. Jo suposo que degué ser en aquells moments quan Cervantes pogué adonar-se de detalls que després aprofita al seu llibre. Per exemple,

la novetat dels balcons, característica de Barcelona que crida l'atenció dels forasters –no oblidem que don Antonio Moreno fa sortir al balcó el seu hoste–, la festa de Sant Joan, ja esmentada, o el costum de penjar a la porta d'entrada de la ciutat per Hostafrancs els caps tallats dels condemnats a mort. Recordem que Cervantes posa en boca de don Quixot, en veure els arbres plens de bandolers penjats, “por donde me doy a entender que debo de estar cerca de Barcelona”.

Tot ho aprofita Cervantes, com fem tots els escriptors. José Antonio Marina, en un llibre que m'agrada molt perquè tracta precisament de *La inteligencia creadora*, assegura que crear és com anar a la verema. I anar a la verema significa que mentre estem escrivint una obra tot quant ens passa, o passa al nostre entorn, tot el que recordem, llegim o pensem, més o menys maquillat, s'integra al text.

Contagiar l'entusiasme i les seves dificultats

El fet de conèixer de primera mà els mecanismes de la creació literària m'ha servit per a valorar aspectes als quals no hauria parat esment si només els hagués valorat com a professora i a preferir determinades interpretacions crítiques en lloc d'unes altres. També el punt de vista d'escriptora m'ha ajudat força a transmetre l'entusiasme que sento pels llibres, bé, per alguns en especial, com *El Quixot*. Els confessaré que el que més m'agrada de la meva feina docent es poder contagiar als estudiants la fascinació per les obres literàries, cosa que quan vaig començar a ensenyar en aquesta universitat m'era molt fàcil i que, malauradament, ara de vegades em costa molt i d'altres ni tan sols ho aconsegueixo.

Quan jo vaig entrar a l'Autònoma tenia la mateixa edat, si fa o no fa, potser un o dos anys més que els meus alumnes i uns mateixos referents, els elements conviviais eren idèntics i si a classe feia referència a que l'entrada al PC de Blas de Otero modificà la seva poètica tothom ho entenia. Ara, quan em refereixo al PC després de veure els ulls inquisitius, la mirada interrogadora dels alumnes amb l'expressió de “s'ha tornat boja” i aquell

murmuri de “què diu, què diu, que Blas de Otero va entrar a l'ordinador”?, em cal senyalar que quan diem PC els vells ens referim al Partit Comunista. Però a banda dels canvis de referents generacionals, sovint em pregunto què ha passat perquè l'interès dels joves per la cultura hagi minvat tant. Em penso que hi ha diverses causes que ho expliquen:

La primera, té a veure amb els canvis econòmics i socials que permeteren des dels anys noranta del segle passat accedir a la universitat a moltes persones que abans no haguessin pogut fer-ho, un aspecte del qual ens hem de congratular sense cap mena de dubte. Però les polítiques universitàries no aconseguiren assumir de manera correcta l'increment d'estudiants i la universitat començà un procés de massificació i, indirectament, de rebaixament del nivell. A més, sovint els alumnes provenien d'un ensenyament secundari que no sempre complia les expectatives mínimes d'aprenentatge ni de comprensió lectora, sense cap dubte fruit de la inestabilitat dels plans d'ensenyament secundari i del progressiu foragitament de les assignatures d'humanitats de l'ESO i del batxillerat, al meu entendre, una de les mancances principals dels plans d'estudis de secundària. El defenestrament de la literatura al batxillerat, abans assignatura troncal, ara quasi inexistent, ha determinat que els estudiants de literatura desconeguin fins i tot els noms dels autors de primera categoria, tant de la literatura espanyola com de la catalana i encara més de la internacional.

La segona causa de la manca de preparació dels estudiants és conseqüència del desprestigi de les humanitats en la nostra societat, un desprestigi que s'accelerà de manera terrorífica quan les noves tecnologies envaïren els mercats i la globalització esdevingué un fet quotidià. L'accés immediat a un esdeveniment produït a les antípodes retransmès instantàniament per internet, la comunicació via SMS o *WahtsApp* esborra la sensació que abans, al món sencer, les comunicacions eren lentes i difícils. Per exemple, sembla inversemblant a la majoria de joves que la notícia de la descoberta d'Amèrica trigués tres mesos a arribar a Rússia, o que al segle XVI no hi hagués TV ni ràdio i la gent no anés en automòbil sinó a cavall. Tal vegada per això,

quan discutíem a classe quins motius foren els que portaren Joan Boscà a insistir al seu amic Garcilaso, i a ningú més, perquè posés en pràctica els consells del Navagiero i escrigués sonets a la manera italiana, una estudiant em digué que si Boscà havia escollit Garcilaso devia ser perquè era el més mediàtic, el que més sortia als diaris i freqüentava les tertúlies. La meva estudiant, per altra banda una noia llesta, no era capaç d'imaginar, com molts d'altres companys seus, un món diferent al que ella havia conegut, la qual cosa resulta del tot nefasta per poder entendre el concepte d'història, sigui història política, econòmica o literària.

Però hi ha, crec, un aspecte encara pitjor a suposar que tot –la creació del món, l'abolició de l'esclavitud o l'arribada a la lluna– ha passat fa vint minuts i és el desprestigi de la paraula enfront de la imatge, en primer lloc, i, en segon lloc, el desprestigi de la paraula enfront del que podríem anomenar succedani de la paraula. Em refereixo a aquells mots comodí amb els quals alguns pretenen abastar una realitat escarransida i minúscula, que és la seva.

La imatge s'ha imposat perquè és molt més fàcil i immediata, però no és cert que una imatge valgui més que mil paraules perquè les imatges són planes i fixes. Són les paraules les que tenen ales. Llegir vol dir escollir, nosaltres escollim allò que les paraules evoquen. L'Anna Karenina de la novel·la de Tolstoi és imaginada d'una manera diferent per cadascun dels lectors, l'Anna Karenina del cinema té els ulls, els llavis, el rostre de Greta Garbo, Vivien Leigh, Sophie Marceau, Keira Knightley o de qualsevol actriu que la representa.

La crisi de les humanitats

En la seva magnífica lliçó d'inauguració del curs 2009-2010 el professor Pere Lluís Font es referí a la crisi de les humanitats i la relacionà amb la desvalorització social de l'anomenada cultura general, un fet que no sols ens afecta a nosaltres sinó que és d'abast mundial. A les acaballes del segle XIX tothom –des dels més reaccionaris fins als més progressistes, de dretes, d'esquerres o àcrates– estava d'acord en què l'accés a la cultura era

d'importància vital. La cultura es considerava sagrada. En la possibilitat d'accedir als béns culturals residia també la possibilitat d'ésser lliure. I per cultura solien entendre les humanitats –la literatura, la història, l'art– curiosament també tres disciplines que en aquella època es creia que cohesionaven una nació. De fet, la història, la literatura, fruit naturalment d'un determinat ús de la llengua de cada nació, l'art, eren considerats instruments de redreçament nacional. A més, la literatura era entesa com un referent de la idiosincràsia dels pobles. Només cal recordar que Carlyle assegurava que preferiria que Anglaterra es quedés sense el seu imperi colonial abans que sense Shakespeare, o que Valera, en un famós article aparegut el fatídic agost de 1898, afirmés que la immortalitat de Cervantes compensava als espanyols dels desastres de Santiago de Cuba i Cavite. De manera semblant opinaven Unamuno o Galdós, per als quals els “més excel·lents dominis sobre els que mai no es pondrà el sol” no eren altres que els protagonistes d'*El Quixot*. Així les coses, en el vell debat Catalunya/Espanya –em refereixo al que s'inicia a partir del moment en què el nacionalisme català es converteix en un moviment polític amb aparell ideològic i amb capacitat per mobilitzar una base social, la qual cosa succeeix entre finals de la dècada dels vuitanta del segle XIX i principis del XX– *El Quixot* serà utilitzat com a element de litigi tant pels catalans com pels espanyols. És en aquells anys mateixos quan Cervantes s'alça definitivament amb el primer lloc indiscutible entre els clàssics nacionals de la literatura castellana, alhora que el seu personatge es consolida com una de les més importants icones, sinó la més important, de la nació espanyola. El fet suscita el rebuig dels nacionalistes catalans que, en paraules del que fou catedràtic d'Història Contemporània Vicente Cacho Viu, “para manifestarse y consolidarse necesitaban hacerlo de espaldas a España”, refusant, en primer lloc, la llengua espanyola i extrapolant després aquest rebuig, que va començar per ser lingüístic i cultural, a altres àmbits.

Tot això explica, em sembla, que en els textos claus del nacionalisme català, des d'Almirall a Prat de la Riba, trobem al·lusions a *El Quixot*, en tots dos

casos no gaire entusiastes precisament, sinó més aviat tot el contrari. També dues frases, una de Folch i Torres: “Quedin-se els castellans amb el seu Quixot i bon profit els faci”, i una altra d’un periodista de Madrid: “Más vale un Quijote que todas las manufacturas de algodón de esos catalanes,” puguin servir-nos d’exemple per observar fins a quin punt en el debat Catalunya/Espanya de fa més d’un segle el llibre de Cervantes hi és present.

Avui aquests exabruptes serien impensables perquè probablement ni separatistes ni separadors han llegit *El Quixot* i això que de la lectura en podrien treure rèdits per aplicar-los a les seves postures, igual que aleshores. Fins i tot podrien trobar en el llibre elements per a una tercera via, com els van trobar Pijoan, Miguel dels Sants Oliver i Gaziel, que varen interpretar *El Quixot*, en clau catalana però d’una manera molt més assenyada i n’oferiren un punt de vista menys esbiaixat. Pijoan polemitzant amb Unamuno contraposà don Antonio Moreno, el bon burgès català, a don Quixot, o el que des del seu punt de vista és el mateix: el seny, el bon sentit, enfront de la desmesura, els interessos col·lectius enfront de l’individualisme. Per a Pijoan calia que el ruralisme deixés pas a la industrialització, i ho considerava una manera de catalanitzar Espanya. Miguel dels Sants Oliver reivindica la participació de Catalunya en la celebració del Centenari quixotesca el 1905 i creu que només pel fet que Barcelona sigui l’única ciutat per la qual passa el personatge de Cervantes i a la qual tants elogis dedica malgrat ésser vençut a la seva platja, els catalans tenen un deute de reconeixement amb el llibre i de manera especial amb el seu autor, paradigma de tolerància. Gaziel, en un text de 1930, inclòs en *Tot s’ha perdut*, es refereix al descobriment per part del Quixot de la costa mediterrània. Agustí Calvet destaca la capacitat de Cervantes per tal de reconèixer la diferència de les terres catalanes i les castellanes, que resumeix en una frase: “el mar alegre, la tierra jocunda, el aire claro” que els seus personatges perceben a la platja barcelonina abans d’entrar a la ciutat el dia de Sant Joan. I, en acabar de llegir els capítols catalans de la segona part d’*El Quixot*, arriba a la conclusió que a l’època de Cervantes palpitava “el profund sentit de les Espanyes, d’aquesta rica

i fecunda varietat peninsular, que sense haver deixat de ser mai un fet indestructible, mai va aconseguir resoldre's en una harmonia, superior i completa.”

Defenseu l'ecologia de la llengua

He començat fent referència a *El Quixot* i acabo amb la mateixa referència, que em serveix per observar fins a quin punt la cultura, o el que és el mateix, les humanitats, no passen pel seu millor moment. Però com que no m'agrada que vostès pensin que sóc massa pessimista els diré que nosaltres estudiants i professors de la Facultat de Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona hem de fer tot el possible i l'impossible per tal de preservar les humanitats. Segurament cal buscar nous mètodes d'acord amb la nova època que ens ha tocat viure, és possible també que la història de la literatura, una assignatura que s'ensenya a la universitat des del segle XIX, tingui cada cop menys pes als programes i sigui substituïda per les retòriques i poètiques que s'ensenyaven fins aleshores. Però el que no podem permetre de cap manera és la seva desaparició, que implicaria un desastre terrible, contribuint encara més a la depauperació lingüística que sofrim.

Fins no fa gaire tots estàvem d'acord que un dels aspectes que diferencia les persones dels animals és el desenvolupament de la capacitat lingüística. El do de la paraula ens ha consolidat com espècie, ens ha atorgat identitat i ha permès que poguéssim establir un diàleg mut amb els nostres avantpassats, als quals hem pogut escoltar amb els nostres ulls, perquè gràcies a la paraula escrita ha estat possible que seguíssim parlant amb els morts, aprofitant-nos de l'experiència acumulada dels qui varen viure abans. Tal vegada en el futur, aquesta experiència només tingui interès per a uns pocs residuals, entre els quals, per descomptat, m'incloc, ja que el segle XXI sembla abocat no sols a la substitució de la paraula per la imatge –el fi de la Galàxia Gutenberg és un tòpic tan sabut com obvi– sinó a la substitució d'allò real per allò virtual i, en conseqüència, a la interpretació del passat mitjançant un simulacre de l'estil de *Disney-World*. En aquestes circumstàncies, que la

---

gent tingui una competència lingüística baixa i empri un vocabulari reduït i anorèxic importarà poc.

Si al llarg del segle XX hem constatat que Nietzsche tenia raó perquè, en efecte, Déu ha mort, és possible que en el segle XXI puguem assistir a la mort de l'ànima. Si es així, l'asseveració del filòleg Fernando Lázaro Carreter, director que fou de la *Real Academia Española*, segons la qual el llenguatge és la pell de l'ànima, cobrarà encara un sentit més ampli, donat que una bona prova que la seva fi és a prop és, precisament, la vulnerabilitat de l'embolcall anímic en el qual gairebé no podem distingir un tros de teixit sa. Tot és ple d'esgarrinxades, crosteres, blaus i nafres. Què cal fer davant un panorama tan desolador? Una opció és claudicar, acceptar la situació passivament. Pensar que no hi podem fer res. Però una altra és resistir, aixecar barricades si cal i fer els possibles i els impossibles per preservar les paraules i amb elles transmetre als joves tot el que som i tenim, un patrimoni que també els pertany. Si estem en contra de la tala indiscriminada, de la desforestació dels boscos i dels abocaments nuclears, amb més raó ens cal defensar l'ecologia de la llengua.

Moltes gràcies

CURRICULUM VITAE

CARME RIERA

Carme Riera i Guilera va estudiar a la Universitat de Barcelona i des de 1971 és professora de la Universitat Autònoma de Barcelona on ha desenvolupat la seva carrera docent fins arribar a catedràtica de Literatura espanyola. És fundadora i directora de la Càtedra Goytisolo de la Universitat Autònoma i ha dirigit nombrosos congressos nacionals i internacionals, així com grups de recerca. Ha estat catedràtica d'institut i professora visitant de la Universitat de Florida, a Gainesville (1987); del Darmouth College (2001) i de la Universitat de Chicago (2006) i ha impartit cursos i dirigit seminaris a diverses universitats d'Europa i Amèrica. Fruit de la seva contribució a la recerca són, entre d'altres, els llibres *La escuela de Barcelona* (1987, Premi Anagrama de Ensayo); *Hay veneno y jazmín en su tinta* (1988 y 1991), dedicat a la poesia de José Agustín Goytisolo; *La obra poética de Carlos Barral* (1990); *El Quijote desde el nacionalismo catalán* (2005) i *Azorín y el concepto de clásico* (2007). Ha editat nombrosos textos, entre els quals destaquen els *Diarios* (1957-1988) de Carlos Barral (1993) i la seva *Poesía Completa* (1998). En col·laboració amb García Mateos va publicar l'edició crítica de la *Poesía* de José Agustín Goytisolo (2009). Ha estat comissària de l'exposició "Partidarios de la felicidad", centrada en el grup català dels 50, d'"El Quixot i Barcelona", "Jaime Gil de Biedma, el poeta que volia ser poema" i "José Agustín Goytisolo, más cerca". Ingressà a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona el 2002 i el 2013 a la Real Academia Española.

És també autora de contes i novel·les en llengua catalana. El 1975 es va donar a conèixer amb el llibre de relats, *Te deix, amor, la mar com a penyora*, de la qual s'han fet més de quaranta edicions. Aquesta obra fou seguida per *Jo pos per testimoni les gavines* (1977); *Una primavera per a Domenico Guarini* (1981); *Epitelis tendríssims* (1981); *Qüestió d'amor propi* (1987); *Jocs de miralls* (1989); *Contra l'amor en companyia* (1991). La seva novel·la *Dins el darrer blau* (1994), obtingué els premis Josep Pla, Crexells i la Lletra d'Or, a més del Premio Nacional de Narrativa, que per primera vegada s'atorgava a una obra en llengua catalana, i el Premi Internacional Vittorini. El 1998 va aparèixer *Temps d'una espera*. El 2000, la novel·la *Cap al cel obert* obtingué el Premi de la Crítica de Serra d'Or i Nacional de Literatura i la seva novel·la *La meitat de l'ànima* fou guardonada amb el Premi Sant Jordi (2003) i amb el Maria dels Àngels Anglada (2005). El 2006 publicà *L'estiu de l'anglès*; el 2009 *Amb ulls americans*, el 2011 *Natura quasi morta* i el 2013 *Temps d'innocència*.

La seva obra, a la qual s'ha dedicat quatre congressos internacionals i vint tesis doctorals, ha estat traduïda al castellà, grec, holandès, alemany, anglès, italià, hebreu, portuguès, romanès, francès, turc, àrab, rus, eslovè, polonès i estonià. Ha obtingut nombrosos premis, com la Creu de Sant Jordi, la Medalla d'Or del Consell Insular de Mallorca, el Premi Ramon Llull que atorga el Govern Balear o el Premi Trajectòria de la Setmana del Llibre en Català.

